

Nr 11.

Ankom till riksdagens kansli den 7 april 1932 kl. 12 m.

Första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 11, i anledning av väckt motion om vissa ändringar i villkoren för eldbegängelse.

I en inom första kammaren väckt och till dess första tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 206, har hr *Linders* m. fl. hemställt, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes taga under övervägande sådan ändring i de nu gällande villkoren för eldbegängelse, att dels skyldighet genomföres för efterlevande att ställa sig av den avlidne lämnad föreskrift i fråga om eldbegängelse till efterrättelse, därest icke avgörande hinder resa sig däremot, dels ock att större möjlighet än efter nu gällande bestämmelser beredes för uppfyllande av önskningar beträffande dispositionen över aska efter eldbegängelse, uttalade av den avlidne i livstiden eller, i brist därpå, av dennes närmaste anhöriga eller av dem, som eljest stodo den avlidne nära.

Beträffande motiveringen får utskottet hänvisa till motionen.

I skrivelse till Kungl. Maj:t den 2 juni 1927, nr 254, angående åstadkommande av lättnad i villkoren för eldbegängelse anhöll riksdagen, att Kungl. Maj:t täcktes taga under övervägande, huruvida icke sådan lättnad i villkoren för eldbegängelse måtte kunna åvägabringas, att den avlidnes närmaste anhöriga eller de som eljest stått den avlidne nära ägde begära eldbegängelse, därest de kunde intyga, att den avlidne icke, såvitt de hade sig bekant, uttalat bestämd önskan om begravning utan eldbegängelse. I nämnda skrivelse framhölls, att såväl gällande lag om jordfästning som även kungl. kungörelsen angående villkor för eldbegängelse den 14 september 1917 med däri enligt kungörelsen den 5 november 1926 (nr 463) gjorda ändringar byggde på den principen, att den avlidnes önskan borde vara avgörande, såväl när det gällde formen för jordfästning, d. v. s. med eller utan sådan i svenska kyrkans ordning, som ock i fråga om sättet för begravning, d. v. s. med eller utan eldbegängelse. I sammanhang härmed gjorde riksdagen följande uttalande:

"I fråga om villkoren för eldbegängelse stadgas i sistnämnda kungörelse, att den avlidne skall i livstiden hava förordnat om eldbegängelse eller därom uttalat bestämd önskan, varvid medlemskap i eldbegängelseförening anses innebära dylikt förordnande. Ett följdriktigt fullföljande av denna prin-

Historik.

cip borde enligt riksdagens mening hava krävt även ett stadgande i eldbegångelseförordningen därom, att de efterlevande skulle vara ovillkorligen skyldiga ställa sig ett sådant förordnande till efterrättelse, men motionärerna hava ej framställt något yrkande på denna punkt."

Eldbegångelseförfattningens nuvarande lydelse.

Kungl. Maj:t utfärdade den 8 juni 1928 (nr 206) ovannämnda av riksdagen föreslagna ändring i 1917 års eldbegångelseförfattning. I § 3 av 1928 års kungörelse stadgas bland annat:

Vid ansökan om tillstånd till eldbegångelse efter inom riket avliden person skall fogas:

a) antingen intyg, att den avlidne i livstiden förordnat om eldbegångelse eller därom uttalat bestämd önskan eller att den avlidne vid dödsfallet på grund av egen anmälan var medlem av eldbegångelseförening, eller ock förklaring av den avlidnes närmaste anhöriga eller av dem, som eljest stodo den avlidne nära, att han icke, så vitt de hava sig bekant, i livstiden uttalat bestämd önskan om begravning utan eldbegångelse; dock att, där den avlidne vid dödsfallet icke fyllt 16 år och ansökningen ej göres av den som hade vårdnaden om honom, i stället skall bifogas förklaring av denne, att han önskar, att eldbegångelse skall äga rum.

Dansk "Lov om ligbrænding".

Då motionärerna hänvisa till de danska och norska lagarna om eldbegångelse anser sig utskottet böra lämna en redogörelse för dessas innehåll i här berörda avseende.

Den danska "Lov om ligbrænding" är stadfäst den 14 mars 1931 och innehåller följande bestämmelser:

§ 1.

Ligbrænding er paa nedennævnte Betingelser tilladt i dertil indrettede, af Justitsministeren godkendte Anstalter (Krematorier).

§ 2.

Ligbrænding kan finde Sted i følgende Tilfælde:

1. Naar den afdøde har truffet Bestemmelse om, at hans Lig skal brændes. Saadan Bestemmelse kan træffes af enhver, der er fyldt 15 Aar og er ved sin Fornufts fulde Brug, enten ved skriftlig eller mundtlig Udtalelse. En mundtlig Udtalelse om Ligbrænding maa være afgivet i Overværelse af to Vidner, medmindre den er afgivet paa Dødslejet. Drejer det sig om en Person under 18 Aar, maa der tillige foreligge Samtykke fra Indehaveren af Forældremyndigheden.

Indsigelse mod Rigtigheden af en Udtalelse om Ligbrænding kan kun gyldig rejses af den afdødes med ham til hans Død samlevende Ægtefælle, Børn over 18 Aar, Forældre eller Søskende over 18 Aar i den nævnte Orden. Saafremt saadan Indsigelse rejses, afgør Politimesteren paa den afdødes Hjemsted (i København Politidirektøren) efter et Skøn over samtlige foreliggende Omstændigheder, om Indsigelsen bør tages til Følge. Er en mundtlig Udtalelse om Ligbrænding afgivet i Overværelse af Vidner, bør Afhøring af disse om fornødent finde Sted, inden Afgørelsen træffes.

Indsigelse imod Rigtigheden af en for Notarius Publicus oprettet Erklæring om Ligbrænding kan ikke med Gyldighed rejses.

2. Naar den afdøde ved sin Død var Medlem af en af Justitsministeren godkendt Ligbrændingsforening i Henhold til egen Indmeldelse eller for Børn under 18 Aar i Henhold til Indmeldelse af Indehaveren af Forældremyndigheden.

Er Indmeldelsen foretaget af Indehaveren af Forældremyndigheden, kan Ligbrænding dog ikke finde Sted, naar den afdøde efter sit 15de Aar har tilkendegivet Ønsket om, at hans Lig ikke skal brændes.

3. Naar den afdøde var under 18 Aar, og Indehaveren af Forældremyndigheden træffer Bestemmelse om, at Ligbrænding skal finde Sted, medmindre den afdøde efter sit 15de Aar har tilkendegivet Ønsket om, at hans Lig ikke skal brændes.

4. Naar den afdøde ikke er fast bosat her i Landet, og Bestemmelse om Ligbrænding er truffet paa en efter hans Hjemlands Lovgivning gyldig Maade, selv om Betingelserne i Punkterne 1—3 ikke er opfyldt.

§ 3.

Ligbrænding maa ikke iværksættes, forinden Politiet paa det Sted, hvor Dødsfaldet er sket, har afgivet skriftlig Attest om, at der fra dets Side ikke er noget til Hinder for Ligbrændingen.

Forinden Politiet afgiver saadan Attest, skal det paase:

- a) at de i § 2 fastsatte Betingelser for Foretagelse af Ligbrænding er opfyldt.
- b) at der foreligger Dødsattest, udstedt af den Læge, som har behandlet den afdøde under hans sidste Sygdom, hvilken Attest maa indeholde Erklæring fra Lægen om, at der efter hans Skøn ikke er nogen Grund til Mistanke om, at Døden er foraarsaget ved en Forbrydelse. Er den afdøde under sin sidste Sygdom ikke blevet behandlet af en Læge, skal Dødsattesten med den nævnte Erklæring være udstedt af Kredslægen (i København Stadslægen) paa det Sted, hvor Dødsfaldet er sket. Politiet kan derhos, naar det finder Anledning dertil, altid kræve, at den nævnte Erklæring skal være afgivet af Embedslægen.
- c) at Dødsfaldet er anmeldt for Skifteretten og til Ministerialbogen (i de sønderjydske Landsdele til Personregisteret).

§ 4.

Naar Ligbrænding har fundet Sted, skal Asken enten begraves paa en Kirkegaard eller andet af Justitsministeren godkendt Sted eller hensættes i særlig dertil indrettede, af Justitsministeren godkendte Rum.

Justitsministeren eller ifølge dennes Bemyndigelse vedkommende Politimester (i København Politidirektøren) kan dog tillade, at der forholdes med Asken paa anden sømmelig Maade end i 1ste Stykke foreskrevet, for saa vidt der foreligger et bestemt udtalt Ønske herom fra den afdøde.

§ 5.

Det kan ikke paalægges Folkekirkens Præster at forrette Jordpaakastelse eller foretage anden kirkelig Handling, hvor Ligbrænding finder Sted.

Den norska Lov om likbrænding är utfärdad den 3 maj 1913 och lyder efter en 1917 vidtagen förändring så:

Norsk "Lov om likbrænding".

§ 1. En hver, som har fyldt 15 aar og har sin forstands fulde bruk, kan ved skriftlig eller mundtlig erklæring bestemme, at hans legeme efter døden skal brændes. Mundtlig erklæring maa være avgit i overvær av to vidnedygtige personer, hvis den ikke er avgit paa dødsleiet.

Like med gyldig erklæring ansees det, at avdøde efter egen indmelding var medlem av en likbrændingsforening.

De bestämmelser, som ovenfor er omhandlet, kan tilbagekaldes paa hvilken-somhelst bevislig maate.

§ 2. Foreligger der ikke fra avdøde selv bestemmelse, som er gyldig efter § 1, kan bestemmelse om likbrænding træffes af avdødes nærmeste efterlatte, som er over 18 aar, i følgende orden: egtefælle, barn, forældre, barnebarn, bedsteforældre, søskende. Det maa dog ikke ske, dersom det vites, at likbrænding var i strid med avdødes religiøse overbevisning, eller at det af andre grunde stred mod hans ønske at bli brændt efter døden.

Ved anvendelsen af denne bestemmelse regnes forholdet mellem adoptivforældre og adoptivbarn samt disses slegtninger i nedstigende linje like med slegtskap.

§ 3. Er den, som drar omsorg for avdødes likfærd, uvillig til at la bestemmelse om likbrænding gennemføre, skal han melde det til skifteretten eller lensmanden, som lar likbrændingen utføre, saafremt avdøde har efterlatt de nødvendige midler til at dække omkostningene ved den, eller disse blir tilveiebragt paa anden maate.

§ 4. Likbrænding maa ikke iverksættes, uden at politiet paa dødsstedet eller, hvis dødsfaldet er skedd i utlandet, politiet paa det sted, hvor liket skal brændes, har git skriftlig tilladelse.

Utskottet.

De danska och norska lagarna innehålla, som av ovanstående framgår, stadganden av innebörd, att de efterlevande lagligen förpliktigas respektera den avlidnes i livstiden gjorda förordnande om eldbegängelse. Utskottet anser sig icke kunna medverka till att i den svenska författningen införa likartade bestämmelser. Å ena sidan torde något behov av sådana garantier icke föreligga. Det torde nämligen vara en hos vårt folk djupt rotad uppfattning, att en avlidens persons uttalade önskan om huru med hans stoft skall förfaras bör såvitt möjligt lända till efterrättelse. De fall, då så ej sker, torde kunna betraktas såsom rena undantagsfall och synas näppeligen påkalla något ingripande av den art motionärerna åsyfta. Å andra sidan förefaller det utskottet synnerligen vanskligt att i en så grannlaga fråga meddela författningsföreskrifter. Utskottet anser sig därför i denna del böra avstyrka motionen.

I senare delen av motionens yrkande ifrågasättes sådan ändring av de nu gällande villkoren för eldbegängelse, att större möjlighet beredes för uppfyllande av önskningar beträffande dispositionen över aska efter eldbegängelse. Enligt nu gällande bestämmelser skall askan, så snart ske kan, nedsättas å kyrkogård eller annan begravningsplats antingen i grav eller ock i tillsluten urna, insatt i överbyggt och stängt förvaringsrum. Motsvarande bestämmelse i den ursprungliga E. B.-författningen av den 14 december 1888 löd sålunda (3 § 3:o): "Det åligger föreningen att tillse, att askan jämte vad eljest av liket återstår efter förbränningen ofördröjligen nedsättes i grav å kyrkogård eller annat till begravningsplats invigt ställe." Genom kungl. brev den 4 juni 1897 infördes ytterligare följande bestämmelse: "Kvarlevorna få även i tillsluten urna förvaras ovan jord, dock under villkor att urnan erhåller sin plats i överbyggt och instängt rum." I 1917 års E. B.-författning 9 § löd bestämmelsen om askans

förvarande sålunda: "Anstaltens styrelse åligger tillse, att, så snart eldbegängelsen skett, askan nedsättes å till begravningsplats invigt ställe antingen i grav eller ock i tillsluten urna, förvarad i överbyggt och instängt rum." Såsom synes hava de ursprungliga bestämmelserna, tillkomna på en tid då man haft endast ringa erfarenhet i praktiken av det nu alltmera allmänna moderna gravskicket, i huvudsak bibehållits oförändrade.

Den år 1926 genomförda ändringen av denna bestämmelse (Svensk författningssamling 1926 nr 463) skedde i huvudsak i anslutning till den samma dag (5/11 1926) av Kungl. Maj:t utfärdade lagen (nr 462) om ändrad lydelse av 2, 3, 8 och 9 §§ i 1894 års jordfästningslag. Därigenom erhöll 9 § *jordfästningslagen* följande lydelse:

"9 § 1 mom. Den avlidne må, såvida ej annat föranledes av stadgandet i 2 mom. av denna paragraf, icke begravas annorstädes än å kyrkogård eller annan plats, som blivit för sådant ändamål behörigen invigd. Vid begravningen må intet förekomma, som strider mot förrättningens helgd och allvarliga innebörd.

2 mom. På Konungens prövning ankommer, huruvida och under vilka villkor enskild begravningsplats må anläggas.

3 mom. Kyrkogårdar och andra begravningsplatser skola städse hållas i ordnat och värdigt skick."

Till stöd för sin hemställan rörande ändring i gällande bestämmelser anföra motionärerna bland annat:

Genom bestämmelsen i 9 § i eldbegängelseförfattningen att askan skall nedsättas å kyrkogård eller "*annan begravningsplats*" och denna bestämmelses jämförande med 9 § jordfästningslagen, där begreppet "*begravningsplats*" regleras, finner man, att *aska kan nedsättas*:

1:o å kyrkogård eller annan plats, som blivit för sådant ändamål behörigen invigd;

2:o å s. k. enskild begravningsplats, som blivit med Kungl. Maj:ts medgivande anlagd.

Till under mom. 2:o avsedda "*enskilda begravningsplatser*" räknas

a) dylik plats, som utanför någon under 1:o avsedd plats anlägges av enskild person eller sammanslutning;

b) till eldbegängelseanstalt (krematorium) hörande anordning för gravsättning eller annat förvarande av aska, under förutsättning att Kungl. Maj:t enligt 1 § i eldbegängelseförfattningen lämnat tillstånd till anstaltens begagnande. Dylika anstalter kunna inrättas av enskild förening samt borgerliga eller kyrkliga kommuner. De flesta ritningar till dylika anstalter, som till Kungl. Maj:t för fastställelse ingivas, pläga numera innefatta jämväl anordningar för gravsättning (urnlund eller urngård) respektive annan förvaring av aska (s. k. kolumbarium respektive gemensamhetsgrav). Därtill kommer emellertid, att alla krematorier hittills i vårt land blivit invigda av någon svenska kyrkans prästman, i regel någon biskop, varigenom i dem ingående anordningar för askas mottagande redan enligt 1:o här ovan fått karaktären av "*begravningsplats*" i jordfästningslagens och eldbegängelseförfattningens mening.

Nu uppstår frågan, huruvida de för askas förvaring sålunda gällande bestämmelser äro fullt tidsenliga och tillfyllest. Det är nämligen en grund-

väsentlig skillnad mellan ett begravet lik och aska efter lik, som i vederbörlig ordning undergått eldbegängelse. I 25 § hälsovårdsstadgan, som innehåller de ur sanitär synpunkt nödiga bestämmelserna om begravningsplatser, stadgas under 8 mom. uttryckligen, att bestämmelserna i paragrafen icke äga tillämpning å dylik aska. Frågan är alltså, huruvida eldbegängelseförfattningens bestämmelser om disposition över aska efter eldbegängelse nödvändigt måste strängt följa jordfästningslagens *för begravning av lik* avsedda stadganden eller om man, när det gäller den rena, ja, fullkomligt sterila och mycket litet skrymmande askan, bör taga större hänsyn till den avlidnes eller de efterlevandes önskan mera frihet än vid begravning av den döda kroppen.

Den första nordiska eldbegängelsekonferensen i Hälsingborg den 8 juli 1922 behandlade frågan om skapandet av en modern eldbegängelselagstiftning med anledning av utav Stockholms stad i det avseendet taget initiativ. Konferensen hemställde då till de olika nordiska föreningarna att till regeringarna i de fyra nordiska länderna överlämna konferensens tryckta protokoll inklusive inledningsanförandet i ämnet under hemställan om "snara åtgärders vidtagande för ernående i de nordiska länderna efter ensartade normer av moderna eldbegängelselagar av beskaffenhet att främja denna för det allmänna betydelsefulla reformrörelse, i vilka lagar de önskemål som i inledningsanförandet framförts nådde sitt förverkligande".

Sedan motionärerna därefter redogjort för den danska och norska lagstiftningen, fortsätta de:

Senaste i *England* utgivna officiella arbete om eldbegängelse, "Cremation in Great Britain", utgivet av P. Herbert Jones och Georg A. Noble (The Cremation Society, London, 1931), innehåller å sid. 97 de gällande engelska lagbestämmelserna om eldbegängelse. Det heter i punkt 16 av dessa "Regulations", utfärdade av "the Secretary of State for the Home Department" i svensk översättning: "Efter eldbegängelsen å stoffet efter en avliden person skall askan anförtras åt den person, som begärde eldbegängelsen, om han så önskar. Varom icke skall den kvarhållas av E. B.-myndigheten och, därest varje speciellt arrangemang saknas beträffande dess gravsättning eller bevarande, antingen på ett passande sätt begravas på någon begravningsplats eller i mark, tillhörande krematoriet och avsedd för gravsättning av aska, eller ock utströs däröver. Därest aska tillsvidare anförtras åt E. B.-myndigheten och icke inom rimlig tid avhämtas, skall meddelande lämnas den person, som begärt eldbegängelsen, att om han icke inom fjorton dagar avhämtat askan, densamma kommer att begravas eller utströs." I förordet till nämnda verk omtalas under rubriken "The Ideal Crematorium", att allmänheten i England mer och mer övergått till seden att utströ askan, sedan den blivit i värdiga former bragt till ett fint stoft, över en till E. B.-anläggningen hörande s. k. minnesträdgård ("Garden of Remembrance").

Det lär icke kunna bestridas, att bestämmelserna om askas förvaring i den nuvarande svenska E. B.-författningen äro onödigt stränga. Det är allmänt bekant, att i modern tid i Norden flera fall förekommit, då personer önskat sin aska gravsatt ute i naturen eller rent av spridd för vinden över sjö eller hav. Liksom den svenska eldbegängelseförfattningen utövat sitt inflytande vid avfattningen av motsvarande bestämmelser i våra grannländer, synas också de förbättringar, som i författningshänseende ernåtts i grannländerna i fråga om villkoren för eldbegängelse och vad därmed står i samband, böra tillgodogöras i vårt land.

Utskottet, som i likhet med motionärerna och på i huvudsak av dem angivna grunder anser vissa lättnader i nu gällande bestämmelser rörande dispositionen över aska efter eldbegängelse motiverade, anser, att en allsidig utredning i här berörda spörsmål bör komma till stånd. Dock anser sig utskottet böra framhålla, att fullständigt fri dispositionsrätt över askan icke lämpligen synes böra medgivas. Nämda rätt synes i likhet med vad nu är fallet böra regleras genom generella föreskrifter. Kungl. Maj:t bör emellertid förbehållas rätt att i särskilda fall tillåta annan än i författningen medgiven disposition över aska i enlighet med den avlidnes i livstiden uttalade önskemål.

På grund av vad sålunda anförts hemställer utskottet,

att första kammaren måtte i anledning av förevarande motion för sin del besluta, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa utredning, huruvida och i vilken mån större möjlighet än enligt nu gällande bestämmelser må beredas för uppfyllande av önskningar beträffande dispositionen av aska efter eldbegängelse, samt därefter vidtaga de åtgärder, som av utredningen må föranledas.

Stockholm den 7 april 1932.

På utskottets vägnar:

RUBEN WAGNSSON.

Närvarande vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet: herrar *Wagnsson, Tamm, Lundell, Olof Carlsson, Wijkström, Karl A. Johanson**, *Nylander* och *Löfvander*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.